

H. Wainbucker Antak

Dr. Waisbecker Antal.

(Emlékezés. — Ein Nachruf.)

Arcképpel. — Mit Portrait.

Irta: { dr. Gáyer Gyula (Pozsony).
Von: }

Mikor BORBÁS VINCE a múlt század nyolevanes éveinek elején Vasvármegye flórájával foglalkozni kezdett, Kőszegen három férfúval találkozott. kiknek már addigi munkája révén is a megye e legérdekesebb vidékének flórája főbb vonásaiban kikutatva tárult elébe. A három botanikus FREH ALFONZ bencésrendi tanár, PIERS VILMOS őrnagy és DR. WAISBECKER ANTAL járási orvos volt. Közülük WAISBECKER volt az, aki legtovább hű maradt a botanikához és aki egészen 1916 április 4-én bekövetkezett haláláig lankadatlan szorgalommal és szeretettel kutatta szülőföldje flóráját s mélyítette egyre jobban annak ismeretét.

Még az utolsó tíz évben is, amikor pedig a magas korrall járó testi gyengülésen kívül betegségek is mindjobban gyötörték. látni lehetett az öreg urat, amint kedves hegyvidékén haladva hirtelen megáll valamely növény előtt, letép egy darabkát, kézi-nagyítóval hosszan s elmerülve vizsgálja, majd hirtelen mozdulattal előveszi a kabátjában rejtőző kézi ásót s fiatalos fürgeséggel kezdi kiásni a növényt. Magas kora ellenére egészen megifjodott, mikor otthonában valamely hozzáfordulónak felvilágosítást adandó, herbáriumában s emlékezetében keresni kezdte a kívánt adatokat.

Mint «orvos-botanikus» WAISBECKER a növényvilág iránt való érdeklődését már az egyetemről hozta magával, de orvosi teendői és szülővárosa közéletében való szereplése eleinte teljesen elfoglalták s a botanikával közelebbről foglalkozni csak akkor kezdett, amikor fiainak mint gimnazistáknak herbáriumot kellett összeállítaniok. E munkájukban segédkezett nekik s eközben Kőszeg vidékének gazdag flórája felkeltette érdeklődését. Történetesen ebben az időben jelent meg a kőszegi bencésrend gimnáziumának 1875/76. évi értesítőjében egykori osztálytársának, ekkor gyermekei tanárának, FREH ALFONZ-nak első jegyzéke a Kőszeg vidékén tenyésző növényekről. Ez a jegyzék 666 fajt sorol fel. WAISBECKER éles szeme azonban csakhamar újabb fajokat is meglátott s most már botanikai tanulmányait még nagyobb kedvvel folytatta anynyira, hogy 1882 ben, amikor BORBÁS Vasvármegye flórájának feldolgozásába belefogott, a prioritás megőrzésének kedvéért is

elérkezettnek látta az időt Kőszeg flórájának megírására. Ugyanekkor FRENK is újabb felsorolást ad a vidék flórájáról. WAISBECKER 1008 fajt, FRENK 1116 fajt s eltérést sorol fel.

A BORBÁS-sal való érintkezés nagy hatással volt WAISBECKER-re. Közös kirándulásaikon BORBÁS újabb szempontokra hívta fel figyelmét; BORBÁS óriási növényismerete sok növény azonossága tekintetében fennállott addigi nézetét is módosította, de legfőképpen megváltozott a fajok határaitól vallott, addigi felfogása. Ugyanebben az időben kezdődik DEGEN ÁRPÁD-dal való levelezése is s amíg addig, miként 1884 szept. 19.-én írja, megnyugodott KOCH, NEILREICH és WAGNER nomenklaturájában, most érdeklődéssel kérdezi, minő forrásművekből meríti DEGEN e munkáitól elütő modern nomenklaturáját. Konzervatív vagyok, ugymond, de nem akarok a haladás elől elzárkózni. Ebben az időben mégis úgy gondolja még, hogy «a varietasokat, továbbá a rózsákat és *Rubus*-okat kivéve a környékbeli flórát jóformán kimerítette (m)». BORBÁS művének megjelenése (Vasvármegye növényföldr. és flórája, Szombathely, 1887.) azonban döntő hatással van reá s most már habozás nélkül rálép arra az útra, mely a természettudományi haladásnak kis és nagy kérdésekben egyaránt az egyetlen lehetséges útja, a tekintélytől le nem nyűgözött, előítélet nélkül való kutatás útjára.

Természetes, hogy ezen az úton a sikerhez még valami kell: jó megfigyelő tehetség és kritikai erő. De ez is megvolt WAISBECKER-ben. S amily lelkiismeretes aggodalommal ragaszkodott addig a régi fajfelfogáshoz s a régi növénynevekhez, olyan lelkiismeretességgel s a legkisebb részletekre kiterjedő pontos megfigyeléssel gyűjti s jegyezgeti ezután a kőszegvidéki fajokat s azok minden eltérését. Az auctороk helyett a természet lett mestere.

1891-ben adja ki «Kőszeg és vidékének edényes növényei» c. művét második kiadásban s ebben már 2098 fajt sorol fel. Ettől fogva állandóan jelennek meg dolgozatai főleg az Öst. Bot. Zeitschrift-ben, majd 1901 óta a Magy. Bot. Lapok-ban. Dolgozatainak mindegyike új adatokkal gyarapítja Kőszeg s általában a vas megyei hegyvidék flóráját, amellet számos új fajnak, fajkeveréknek és eltérésnek leírását adja. S WAISBECKER alapos ismereteit bizonyítja egybek mellett az, hogy könnyűséggel mozog éppen a legnehezebb génuszok terén, minő a *Rubus*, *Potentilla*, *Viola*, *Cirsium* sat. s legszebb felfedezése, a *Carex Fritschii* is ebbe a kategóriába tartozik.

Erős egyénisége sohasem tagadta meg magát s bár BORBÁS nagy hatással volt működésének irányára, BORBÁS minden adatát ép oly kritikával fogadta, mint bármely más adatot. Bizonyítja ezt Kőszeg flórájának második kiadása is, de legszebben a *Willemetia stipitata* esete, ahol pontos vizsgálata az ország flóráját egy új génuszszal gyarapította. Időnkint SIMONKAI-val

is összeköttetésben állott s amig kora, működésének tárgya és ideje is a magyar botanika történetében elfoglalt helyét e két nagy úttörő korszakában jelöli meg, óvatos természete BORBÁS és SIMONKAI némely túlzását korán felismerte s a hozzájuk való viszonyát mindvégig bizonyos hidegség és rezerváció jellemzi.

SABRANSKY-val *Rubus*-tanulmányai idejében állott összeköttetésben, ASCHERSON-nal pedig főleg a páfrányokról írott összefoglaló dolgozata révén lépett érintkezésbe s a két 70 év körül járó öreg úr között kedves levelezés fejlődött ki. Legállandóbb volt DR. DEGEN ÁRPÁD-hoz való kapcsolata, kivel 30 évnél hosszabb időn át levelezésben állott. A *Magyar Botanikai Lapok* alapításakor az elsők között sietett elap munkatársainak táborába, mely Nestorát vesztette el benne.

Köszeg flórája pedig elveszítette leghivatottabb interpretátort, kinek működése gyönyörű példája annak, hogy a szűkös vidéki viszonyok között is, távol a botanikus központoktól türelmes és lelkiismeretes munkával mégis lehet maradandót alkotni. WAISBECKER élete munkájának eredménye, hogy Köszeg vidéke rendelkezik ma az ország egyik legalapabbban kikutatott flórájával s WAISBECKER életének dicsősége, hogy az ő adataira későbbi kutatók nyugodtan támaszkodhatnak.

Életének egyik utolsó ténye volt, hogy öreges írással, szemét már alig használhatva, 70 latin közmondást állított össze egyik gimnazista unokája számára. Bizonyára e mondások között van az is, mellyel az ő tudományos működését talán legjobban jellemezhetjük: *non multa, sed multum*. Számolva életviszonyaival s beteg szervezetével, szűk térre korlátozta tevékenységét, de e korlátokon belül otthon volt és erős volt.

* * *

Életrajzi adatai, melyeket leánya, DR. THIRRING GUSZTÁV egyetemi tanár neje bocsátott a *Magy. Bot. Lapok* szerkesztőjének rendelkezésére, a következők:

WAISBECKER ANTAL Köszegen 1835 januárius 29.-én született. A gimnáziumot Köszegen és Szombathelyen végezte s már 16 éves korában letéve az érettségit a wieni egyetemre ment, hol 1858-ban avatták ovostudorrá. 1861-ben Köszeg sz. kir. város tiszti főorvosa, 1870-ben Vasvármegye tb. főorvosa. 1872-ben pedig Vasvármegye kőszegi járásának tiszti járási orvosa lett s mint ilyen működött 1896-ig, mely évben betegsége miatt nyugalomba vonult. Ha addig tevékeny részt vett a kis város közjóléti és emberbaráti intézményeinek megalapításában és fejlesztésében s botanikai tanulmányain kívül az *Orvosi hetilap*, *Közegészségi kalauz* s *Hosszú élet* c. lapokban megjelent orvosi cikkeinek tanúsága szerint közegészségügyi kérdésekkel is foglalkozott: nyugalomba vonulása után csaknem kizárólag családjának s kedvelt studiumának, a botanikának élt. Évtizedeken át gyötrő

gyomorbaja, majd légszóbántalma mellett életét a legszigorúbb, mérleggel ellenőrzött diéta betartásával hosszabbította meg úgyszólván az emberi kor legvégső határáig, e mellett megtartva szellemének teljes frissességét. Két esztendővel ezelőtt ünnepelte nejevel, SZOVIÁK EMILIA-val gyermekeinek s unokáinak szép családi körében aranylakodalmát. Neje azóta elhalt s ezt a csapást nem soká élte túl.

Botanikai tevékenysége majdnem kizárólag Kőszeg vidékére s általában a vas megyei hegyvidékre szorítkozik. Lakóhelyéről ritkán távozott s ekkor is leginkább gyógyulást keresve. Így botanizált Tátrafüreden. Gleichenbergen s ezenkívül tudomásunk szerint egyszer a Raxalpen s a Sághegyen. Eleinte elfoglaltsága, később betegsége gátolta abban, hogy más vidékeket is felkeressen. Nagyobb utakat jóformán 55 éves korától kezdve nem tehetett s így korlátozódott működése szülőföldje flórájára, melyet egyre gyengülő testtel, de mindig egyforma buzgósággal kutatott addig, amíg a szemén képződött s testi gyengesége miatt már nem operálható hályog miatt le nem kellett mondania legkedvesebb foglalkozásáról.

Résztvett KERNER fl. exsicc. austrohung., KNEUCKER Carices exs., DÖRFLER herb. norm., BAENITZ herb. eur., DEGEN Cyperaceae, Juncaceae, Typhaceae et Sparganiaceae hung. exs., DEGEN Gramina Hung. gyűjtésében s a kőszegi flóra érdekes tagjai ily módon messze földön váltak ismertekké. Körülbelül 2500 lapra terjedő értékes gyűjteményt ajándékozott 1908-ban a Vasvármegyei Kultur-Egyesület szombathelyi múzeumának. Herbáriumát örökösei a Nemzeti Múzeumnak ajándékozták.

Az ő nevét viseli a *Carex caespitosa* L. var. *Waisbeckeri* KÜKENTHAL. *Cirsium Waisbeckeri* SIMK., *Mentha Waisbeckeri* BORB., *Potentilla Waisbeckeri* SIEGFR., *Rosa Waisbeckeri* BORB., *Rubus Waisbeckeri* BORB., *R. Waisbeckeri* SUDRE (= *R. serpentini* SABR.), *R. Antonii* BORB. és *Viola Riviniana* REICHB. f. *Waisbeckeri* GAYER.

KÜNMERLE J. BÉLA DR. úr volt szíves WAISBECKER munkáinak jegyzékét összeállítani s azt e megemlékezés kapcsán leendő publikálásra átengedni.

*
*
*

Wo die östlichen Ausläufer der Alpen mit der Berggruppe des «Geschriebenen Stein»-es (Irottkő) ein plötzliches Ende nehmen, liegt in anmutiger Umgebung das westungarische Städtchen Güns (Kőszeg). Die letzten Emissäre der Alpenflora, wie *Trollius*, *Rosa pendulina*, *Valeriana tripteris*, *Cirsium Erisithales*, *Alnus viridis* u. a. treffen sich in dieser Gegend inmitten einer mitteleuropäischen Vegetation mit den vorgeschobenen Elementen der pontischen Flora, z. B. *Helleborus dumetorum*, *Cirsium pannonicum*, während *Castanea*, *Lonicera Caprifolium*, *Aira capillaris* u. a. südliche Elemente jene Wegweiser sind, welche auf die einstige

Flora der gegen die Tiefebene gerichteten Abhänge der Ostalpen deuten. Und kaum einen Tagemarsch entfernt liegt das Serpentin-gebiet von Bernstein (Borostyánkő) mit seinen interessanten Endemismen, wie *Asplenium cuneifolium*, *Potentilla Serpentina*. Nicht zu wundern daher, dass die Umgebung des Städtchens von CLUSIUS angefangen manchen Botaniker anzog. Das Verdienst, die Flora dieser Gegend in allen Einzelheiten erforscht und sie sowohl durch Publikationen, als auch durch sein eifriges Mitwirken an Exsiccaten-Werken weiten Kreisen bekanntgemacht zu haben, gebührt dem am 4. April 1916 im Alter von 82 Jahren verstorbenen Forscher DR. ANTON WAISBECKER.

WAISBECKER, am 29. Jänner 1835 in Kőszeg geboren, etablierte sich nach Absolvierung seiner Studien und Erlangung der Doktorwürde als praktischer Arzt in seiner Vaterstadt, wo er alsbald als städtischer, später auch als Bezirksarzt bis 1896 wirkte, in welchem Jahre ihn sein Gesundheitszustand nötigte, in den Ruhestand zu treten. Uermüdlich trotz vieler Berufspflichten und trotz seiner Krankheit, die seiner Tätigkeit enge Grenzen zog, widmete von nun an WAISBECKER alle seine Mussestunden dem Studium der Flora seiner Heimatsortes. Was er hiebei geleistet hat, zeigt die von Herrn DR. J. B. KÜMMERLE zusammengestellte Aufzählung seiner Publikationen.

Es ist für den ersten Moment auffallend, dass ein Forscher, dessen ganze Lebensarbeit sich auf ein so eng umgrenztes Gebiet beschränkt hat, im Lande und auch ausserhalb desselben eine solche Anerkennung und Würdigung gefunden hat, wie dies bei WAISBECKER der Fall war. Eine Erklärung findet sich jedoch darin, dass der Name WAISBECKER gleichbedeutend war mit der auf präciser Naturbeobachtung gegründeten gewissenhaften Forschung. Seitdem er sich, hauptsächlich unter dem Einflusse von BORBÁS und DEGEN von den Fesseln des alten Artbegriffes los-schlug, konnte sein scharfes Auge auch auf diesem engen Gebiete ein dankbares Feld finden, welches schöne Früchte für die Wissenschaft zeitigte. Durch seinen kränklichen Zustand an die engere Heimat gebunden, kannte er jedes Detail dieser Flora so genau, dass er auf Grund dieser positiven Kenntnisse in manchen kritischen Fällen seine Bestimmungen bekannteren Botanikern gegenüber behaupten konnte.

Seiner Tätigkeit ist es zu verdanken, dass nun die Umgebung von Kőszeg zu den floristisch am besten durchforschten Gebieten Ungarns gehört, wobei ihm als besonderes Verdienst anzurechnen ist, dass spätere Forscher in seinen Angaben stets eine sichere Grundlage finden werden. Die sehr reichhaltige Sammlung, die er von den Pflanzen seines Gebietes zusammengebracht hat und die er durch Tausch auch mit solchen von anderen Ländern bereichert hat, ging durch Geschenk seiner Erben in den Besitz des ungarischen Nationalmuseums über.

Sein Leben und Wirken ist ein schöner Beweis dessen, dass es auch unter den beschränkten Verhältnissen einer kleinen Provinzstadt, ferne von den botanischen Zentren möglich ist durch gewissenhafte und geduldige Arbeit Dauerndes zu leisten. Es beweist andererseits die Wichtigkeit der genauen Lokalforschung, welche, mit einer guten Beobachtungskraft und kritischem Geist gepaart, zu schönen und wertvollen Ergebnissen führen kann, jedoch auch an und für sich jene Grundlage schafft, auf welche sich jede weitere Arbeit über das betreffende Gebiet stützen muss.

Dr. J. B. Kümmerle: *Publicationes Dris A. Waisbecker.*

1. *Kőszeg és vidékének edényes növényei.* (*Die Gefüsspflanzen der Stadt Kőszeg und deren Umgebung.*) Kőszeg, 1882. LEITNER N. könyvnyomdája. 1—47. old. 8°. — Ref.: BORBÁS in Bot. Centralblatt. XIV. 1883., p. 270—271.

2. *Új növény-nem hazánk flórájában.* [*Eine neue Pflanzen-Gattung in der Flora Ungarns.*] (*Természettudományi Közlöny XXII.* 1890., XI. pótfüzet 142—143. old.)

3. *Zur Flora des Eisenburger Comitats.* (*Österreichische Botanische Zeitschrift.* XLI. 1891., p. 278—279 et 298—300.)

4. *Kőszeg és vidékének edényes növényei.* Második javított és bővített kiadás. [*Die Gefüsspflanzen der Stadt Kőszeg und deren Umgebung.* Zweite verbesserte und vermehrte Auflage.] Kőszeg, 1891. FEIGL Gy. könyvnyomdája. 1—70 old. 8°. — Ref.: STAUB in Just Bot. Jahresber. XIX. 2. 1891. (1894.)

5. *Ueber die Büschelhaare der Potentillen.* (*Öst. Bot. Zeitschr.* XLII. 1882., p. 263—265.)

6. *Beiträge zur Flora des Eisenburger Comitates.* (*Öst. Bot. Zeitschr.* XLIII. 1893., p. 281—282, 317—319 et 354—357.)

7. *Néhány érdekesebb ibolya.* [*Über einige interessanteren Veilchen.*] (*Természettud. Közl.* XXV. 1893., 495—496. old.)

8. *Carex Fritschii n. sp.* (*Verhandlungen d. zool.-bot. Gesellschaft.* XLIV. 1894., Sitzungsberichte, p. 51.)

9. *Beiträge zur Flora des Eisenburger Comitates.* (*Öst. Bot. Zeitschr.* XLV. 1895., p. 109—111 et 143—145.)

10. *Beiträge zur Flora des Eisenburger Comitates.* (*Öst. Bot. Zeitschr.* XLVII. 1897., 4—9.)

11. *Ueber die Variationen einiger Carex-Arten.* (*Öst. Bot. Zeitschr.* XLVII. 1897., p. 429—433.)

12. *Carex caryophyllea Lat. var. caespitiformis Waisb.* (*Allgemeine Botanische Zeitschrift.* III. 1897., p. 10.)

13. *Carex Fritschii Waisb.* (*Allg. Bot. Zeitschr.* III. 1897., p. 11.)

14. *Bemerkungen über Asplenium Forsteri Sadl.* (*Öst. Bot. Zeitschr.* XLVIII. 1898., p. 419—423.)

15. *Carex panicea L. var. praestabilis Waisb.* (*Allg. Bot. Zeitschr.* IV. 1898., p. 163.)

16. *Beiträge zur Flora des Eisenburger Comitates.* (Öst. Bot. Zeitschr. XLIX. 1899., p. 60—67, 106—108 et 186—190.)

17. *Beiträge zur Kenntnis der Gattung Odontites.* (Öst. Bot. Zeitschr. XLIX. 1899., p. 437—442.)

18. *Beiträge zur Flora des Eisenburger Comitates.* (Öst. Bot. Zeitschr. LI. 1901., p. 125—132.)

19. *A bárcs-fajok eltérései és vegyült fajai Vasvármegyében. Die Variationen und Hybriden der Cirsium-Arten des Eisenburger Comitats in Ungarn.* (Természetrzaji Füzetek. XXIV. 1901., p. 332—344.) — Ref.: THAISZ in Magy. Bot. Lap. II. 1903., p. 46—48.)

20. *Carex caespitosa L. var. Waisbeckeri Kükenthal nov. var.* (Allg. Bot. Zeitschr. VII 1901., p. 53.)

21. *Vasvármegye harasztjai. Die Farne des Eisenburger Comitats in West-Ungarn.* (Magy. Bot. Lap. I. 1902., p. 141—147, 168—178, 204—210 et 237—248.)

22. *Új adatok Vasvármegye flórájához. Neue Beiträge zur Flora des Eisenburger Comitats in West-Ungarn.* (Magy. Bot. Lap. II. 1903., p. 63—79.)

23. *Új adatok Vasvármegye flórájához. Neue Beiträge zur Flora des Eisenburger Comitats in West-Ungarn.* (Magy. Bot. Lap. III. 1904., p. 88—108.)

24. *Új adatok Vasvármegye flórájához. Neue Beiträge zur Flora des Comitats Vas in West-Ungarn.* (Magy. Bot. Lap. IV. 1905., p. 54—78.)

25. *Scirpus setaceus L. Vasvármegyében. Scirpus setaceus L. im Comitats Vas.* (Magy. Bot. Lap. V. 1906., p. 227—228.)

26. *Új adatok Vasvármegye flórájához. Neue Beiträge zur Flora des Comitats Vas in West-Ungarn.* (Magy. Bot. Lap. VIII. 1908., p. 41—60.)

Dr. Josef Pantocsek.

Ein Nachruf.

(Megemlékezés Dr. Pantocsek Józsefről.)

Mit Portrait. — Arcképpel.

Von : **Dr. Degen Árpád.** (Budapest).
Irta : **Dr. Degen Árpád.** (Budapest).

Am 4. September 1916 starb auf seinem Gute in Tavarnok (Komitat Nyitra) der pensionierte Direktor des Pozsonyer kön. Staatskrankenhauses, DR. JOSEF PANTOCSEK im Alter von 70 Jahren.

Wir verlieren an ihm einen Mann, dessen Begeisterung für die Botanik gepaart mit seltenem Fleisse Leistungen vollbracht hat, die der ungarischen botanischen Literatur zur Ehre gereichen. Er stellte seine Begabung und seine Arbeitskraft in den Dienst

ZOBODAT - www.zobodat.at

Zoologisch-Botanische Datenbank/Zoological-Botanical Database

Digitale Literatur/Digital Literature

Zeitschrift/Journal: [Ungarische Botanische Blätter](#)

Jahr/Year: 1916

Band/Volume: [15](#)

Autor(en)/Author(s): Gayer [Gáyer] Julius [Gyula]

Artikel/Article: [Nachruf auf Dr. Waisbecker Antal. 207-213](#)